jintuża għall-mili u **l-budullati** tal-majjal jisbkuhom u jimlew iz-zalzett fihom. Il-budullata skont Feliċ tkun musrana imwaħħla mad-**dawwara** (bħal biċċa xaħam). Anke il-**musrana l-għamja** taċ-ċanga tintuża għall-mili. Filwaqt li l-budullata tal-majjal tintuża għall-mili taz-zalzett, il-budullata taċ-ċanga jagħmlu l-kirxa minnha. Feliċ qalli wkoll li t-tames meta jkun għadu żgħir, ta' xi vitella, jkun lixx imbagħad jiġi folji folji żgħar. It-tames kif spjegali hu jiġi l-aħħar taqsima tal-istonku u jkollu l-musrana l-irqiqa jew iż-żgħira mqabbda miegħu. Meta tibda taħdem il-kirxa, tibdiha miċ-ċentupill, għax dan trid ixxarrbu fl-ilma u wara fil-misħun u mbagħad issawtu. Il-kirxa, kompla Feliċ, kollha trid issawwata anke tax-xugamani, biex jaqa' l-frak minnha. Kollha barra l-imsaren. Il-musrana l-għamja taċ-ċanga timliha u **l-kurjulin,** li hu l-aħħar biċċa tal-musrana taċ-ċanga jinħadem ukoll kirxa. Il-mara ta' Feliċ qaltli li kienet teżisti wkoll ikla msejħa **tat-tuġun**. It-tuġun huwa l-ġuf ta' majjala verġnija. Tkun majjaletta ta' taħt is-sentejn li qatt ma tkun wildet. It-tuġun tajjeb biex tagħmlu torta. David il-Giża mill-Furjana, li ilu jaħdem il-biċċerija għal dawn l-aħħar 37 sena qalli li l-**mindil** ukoll jitiekel. Il-mindil ikun bħal xibka jew fardal li jżomm l-imsaren sħan u l-borża tkun ġo fih. Skont David il-mindil tal-majjal tista' tgerbu u tagħmlu braġjolun mimli bl-ikkapuljat. Tagħmlu l-forn u tqatta' minnu. Il-kirxa fil-biċċerija tinħadem f'rokna għaliha, l'hemm mill-laħam, u dak li jkun se joqtol iġib lil xi ħadd miegħu biex inaddafha.

Kif għidt fil-bidu "il-kirxa" daħlet fil-vokabolarju tal-Maltin u l-Għawdxin. Ġa semmejna l-espressjoni "qatt ma kilt kirxa miegħu" għal meta wieħed ikun irid ifisser li qatt ma kien ħabib tal-qalb, jew ta' ġewwa ma' xi ħadd. Ġieli ngħidu wkoll, "mela l-kirxa" , biex infissru li xi ħadd mela żaqqu billi kiel kemm felaħ. Għal bniedem stonkuż, li ma jiddarras minn xejn ngħidu li hu "ta' kirxtu ħoxna". Meta xi ħadd ikun irid juri li jasal sa l-aħħar biex ipattieha lil xi ħadd anke jekk ikollu jiekol minnu, jgħid "nikollu kirxtu". Jiġifieri anke sa hemm nasal bla ma nitmeżmeż jew nitqażżeż, veru sa l-aħħar!!. "Bniedem kirxi" huwa bniedem li jibla' kollox, baħnan, babbu, jew bniedem merħi. "Bukrajx" hija kelma li m'għadhiex tintuża. Hija magħmula minn bu+krajx. Krajx huwa d-dimunittiv ta' kirxa. Kienet tingħad għal min hu żaqqieq, li għandu kirxa (stonku) kbir, kif ukoll għal xi raġel ta' qattagħni. U kienet tintuża wkoll għal min ikollu l-ġilda ta' wiċċu mkemmxa ħafna hekk li tkun qisha kirxa.

@ Karmenu Pace

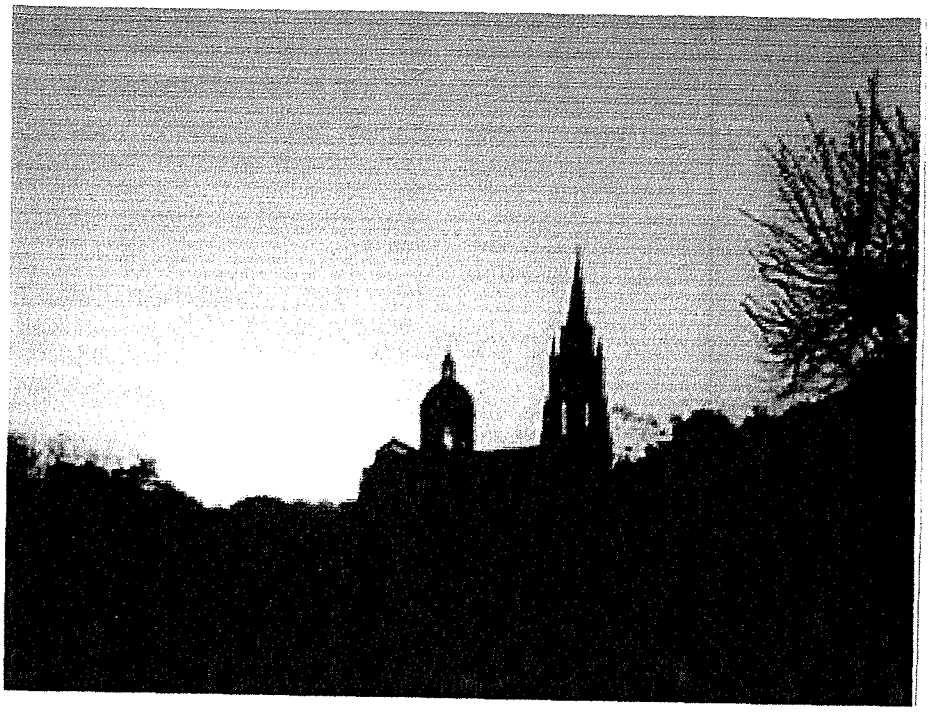

TOPONOMI T'GĦAJNSIELEM 1

Joseph Caruana

L-istudju tat-toponomastika tal-postijiet u nhawi Maltin u Għawdxin hu sabiħ u nteressanti ferm, għalkemm kultant xi ftit diffiċli u iebes u jġagħlek tqalleb ħafna kotba u rivisti. Lokalitajiet li ngħixi fihom u postijiet bħalma huma widien, għoljiet, xtajtiet, għejjun, oqsma t'art, u għelieqi, kollha għandhom l-isem toponomu tagħhom.

Uħud mit-toponomi huma ħfief biex tasal għat-tifsira tagħhom, iżda oħrajn jeħtieġu studju fond biex wieħed jasal għal konklużjoni soda. Fin-nuqqas ta' dokumenti jew tradizzjoni soda li jistgħu jagħtu tifsira lill-isem, wieħed kull ma jista' jagħmel hu li jissuġġerixxi tifsira possibli, bbażata fuq għadd t'indikazzjonijiet li joħorġu mill-istess għerq. Iżda wieħed irid joqgħod ferm attent għax ċerti żbalji jistgħu jbegħduk milli tilħaq l-għan tiegħek li tasal għal tifsira soda u tajba. Wieħed mill-iżbalji li tista' tieħu hu li tmur fuq l-isem kif miktub jew imlissen illum. Ħafna toponomi Maltin u Għawdxin imorru lura sa żmien il-ħakma Għarbija, għalhekk x'aktarx li mal-medda taż-żmien il-kelma oriġinali tbiddlet xi ftit u ġieli ħafna, kemm fil-pronunzja kif ukoll fil-kitba meta kien isir xi testment jew kuntratt ta' bejgħ. L-aktar dokumentazzjoni abbundanti u ta' min jorbot fuqha hi dik li tinsab fl-arkivji notarili, l-arkivji tal-gvern, u l-arkivji ekkleżjastiċi. Barra dawn hemm ukoll mapep u portulani antiki. Illum bosta kittieba jaqblu li l-Għarab li kienu jokkupaw lil Malta huma l-istess Għarab li ħakmu lil Sqallija u Spanja. Dawn l-Għarab kienu mill-Afrika ta' fuq u għalhekk insibu xebħ ta' toponomi f'dawn il-pajjiżi ma' dawk ta' Malta u Għawdex. Naturalment, f'Malta l-influwenza Għarbija kienet ikbar minħabba li l-pajjiż hu żgħir fid-daqs u fil-popolazzjoni, u anke minħabba li l-ilsien mitkellem qabel kien semitiku ġej mill-Puniku. Għalhekk l-ilsien Għarbi seta' jaqbad aktar faċilment.

Fl-istudju tat-toponomastika, wieħed jista' jqassam it-toponomi taħt titli differenti u jagħmel klassifikazzjoni tagħhom. Eżempju; hemm dawk li jaqgħu taħt laqmijiet u persuni, ismijiet u kunjomijiet, ġeografija tal-post, eċċ. Illum minħabba żvilupp qawwi f'ċerti nħawi, uħud mit-toponomi qed jintnesew jew jinbidlu. Għalhekk ħassejt li jkun xieraq u f'waqtu li niġbor kemm nista' mit-toponomi tar-raħal tiegħi, Għajnsielem inkluż l-Imġarr. Se nipprova nagħti wkoll il-lok ta' fejn jinsabu u, sa fejn nista', xi tifsir tal-kelma. Dan hu biss tentattiv biex dawn l-ismijiet ma jintilfux u jibqgħu għall-posterita'.

TRIQ TA' LAMBERT: It-triq li tieħu mit-triq prinċipali msejħa Triq l-Imġarr ħdejn it-torri ta' Santa Ċeċilja sa fejn tispiċċa t-triq tal-kanal u tibda t-triq tal-Bwier.

Illum saret frekwentata ħafna għax tieħu għall-*heliport*. Din it-triq hija wkoll imqassma bejn Għajnsielem u x-Xewkija. Lambert hu kunjom ta' familja ta' oriġini Franċiża.

TA' SANTA ĊILJA/ĊEĊILJA: Art fl-inħawi tal-kappella li kienet iddedikata lil Santa Ċeċilja. Dawn l-inħawi b'dan l-isem jinsabu ddokumentati sa mill-1564. Aktarx li dawn l-inħawi ħadu isimhom mill-istess kappella. Hawn insibu wkoll it-torri ta' Santa Ċeċilja, li nbena minn Bernardo Macedonia fl-1613. Din in-naħa t'Għajnsielem hi magħrufa wkoll bħala "Fejn it-Torri". L-isqof Camerasa (1635-1663) kien waqqaf benefiċċju msejjaħ "Ta' l-Isqof" jew "Ta' Santa Ċeċilja". Il-flus li jidħlu mir-renta kienu jipprovdu għall-ħlas tal-lettur tal-iskola tal-Għarbi.

IL-BWIER: 'L isfel mit-torri ta' Santa Ċeċilja, lejn Ta' Briegħen. L-isem jista' jkun alternattiva ta' Bwar, plural ta' Bur, li tfisser art li tiswa bħala mergħa iżda mhix tajba għaż-żriegħ.

IL-MISRAĦ: Fejn jingħaqdu t-toroq Tal-Misraħ, Tal-Kanal, Ta' Briegħen, u Tal-Bwier. Wesgħa art għall-wita, iżda mhix maħduma, bħal xagħra fejn kienu joħorġu jistrieħu n-nies tar-raħal u jirgħu l-bhejjem. Aktar 'l quddiem saru "pjazez".

IĊ-ĊENS TA' KUTKUT: Bejn it-triq tal-Bwier u t-triq ta' Briegħen. Il-kelma ċens tfisser ħlas ta' kera fuq art jew bini għal ċertu żmien jew perpetwu. Kutkut aktarx xi laqam ta' persuna li kienet is-sid tal-art.

TRIQ TAL-MERKANTI: It-triq li tieħu mit-triq tal-Imġarr minn hdejn it-Torri ta' Santa Ċeċilja għat-triq tal-Qala. Merkanti hija l-plural ta' merkant, li tfisser kummerċjant jew negozjant.

SQAQ TA' WILĠA: L-isqaq jew trejqa li tieħu mit-triq tal-Qala għat-triq ta Bordin.

IL-WILEĠ: Il-wita 'l isfel mit-triq tal-Merkanti bejn it-triq ta' l-Imġarr u t-triq tal-Qala. Il-kelma wilġa tfisser raba' aktarx wati li jdur mal-ġenb ta' wied. Fil-każ tagħna l-post imsemmi mhux qiegħed qrib jew ħdejn xi wied.

IĊ-ĊENS: Il-wita 'l isfel mill-Wileġ li tiġi bejn it-triq tal-Qala sa triq Bengħażi. Ċens huwa ħlas ta' kera fuq art jew bini għal ċertu numru ta' snin jew jista' jkun perpetwu.

L-IMREJŻBIET: 'L isfel miċ-ċens fejn jibdew Triq Borġ Għarib u Triq Bengħażi. Wettinger ifisser litteralment bħala marżebba żgħira, mrejżba, u għalhekk jista' jkun laqam. Erin Seeacino Inglott jgħid hekk: "Qasam art fil-limiti t'Għajnsielem, mhux bogħod minn Borġ Għarib mnejn kien jilqa' l-wied ġej minn-naħa ta' Kenuna, qabel jgħaddi bħallikieku minn imwieżeb lejn il-wied tal-qasab fuq ix-xaqliba l-oħra t'Għajnsielem". Din it-tifsira ma tantx naqblu magħha minħabba li l-imrejżbiet hu ftit 'il bogħod minn fejn jinżel il-wied minn ta' Kenuna. L-ilma ta' Kenuna jaqbad iżjed 'l isfel lejn il-wied ta' Simirat. Ġuże' Aquilina jirreferi għall-kelma Żarrab li tfisser tidħol fiċ-ċirku waqt logħob tal-boċċi. Taħt din il-kelma nsibu wkoll ŻRIB, li E.S.I ifisser bħala "għeluq ta' post – art b'ċint baxx". Jien aktar naqbel ma' din l-aħħar tifsira għar-raġuni li f'dan il-post insibu f'dal ta' ċirku megalitiku u l-post seta' ħa ismu minnu.

TAL-KAXXA: L-art li hi mdawra minn Triq Borġ Għarib, Triq Simirat u Triq Bengħażi.

IL-WIED TA' SIMIRAT: Il-kelma simirat jidher li hi varjazzjoni tal-kelma simar. Simar tfisser pjanta li għandha mill-qasab irqiq li tikber f'art imgħaddra. Tixbaħ lill-ġummar. Il-wied ta' Simirat nistgħu ngħidu li jaqsam ir-raħal t'Għajnsielem fi tnejn: il-Gudja u l-Ħamri fuq naħa, u l-bqija fuq in-naħa l-oħra. Dan il-wied jaqbad l-ilma minn taħt il-ġebel l-aħmar tan-Nadur u jibqa' nieżel paralel ma' Triq Simirat u jgħaddi minn fejn illum hemm il-Pjazza tad-Dehra. Aktar 'l isfel, jaqbad ma' Wied ir-Rajjes u jispiċċa x-xatt. Billi fejn hemm il-Pjazza tad-Dehra kien aktar baxx fin-naħa ta' fuq, kien jissejjaħ il-Kalanka.

IL-QASMA: Dik it-trejqa li tieħu minn Triq Bengħażi għal Triq Borġ Għarib. Fost bosta tifsiriet oħra , qasma tfisser ukoll mpgħdija minn naħa għall-oħra. Aktarx ħadet isimha minħabba li din it-trejqa taqsam minn triq għal oħra biex tevita d-dawra u tnaqqas it-tul.

IL-KALANKA: Il-kalanka hija dik il-parti fil-wied tas-simirat li tiġi fit-tarf tan-naħa ta' fuq tal-Pjazza tad-Dehra fejn jiġi bi dritt il-bidu ta Triq Anġlu Grch.

TA' SAN MIKIEL: Hija dik l-area ta' fejn l-iskola u fejn hemm il-każin tal-futbol.

TAL-QIRGHAN: Tal-Qiegħan huwa fdal ta' sit preistoriku. Dan il-post qiegħed fuq ix-xellug ta' Triq Borġ Għarib, int u dieħel lejn il-Qala u bejn wieħed u ieħor minn fejn tibda Triq Bengħażi. Qiegħan tfisser plural ta' qiegħa fejn jidirsu l-qamħ. Hawn min l-Imrejżbiet u l-Qiegħan jirreferi għalihom bħala l-Kumpless ta' Borġ Għarib.

BORĠ GHARIB: Borġ Għarib qiegħed in-naħa ta' fuq tal-Gudja fuq in-naħa tal-lemin tat-triq tal-Qala. Borġ Għarib hu ffurmat minn żewġ kelmiet: Borġ u Għarib. Borġ tfisser, fost l-oħrajn, turrun ġebel imwaqqaf waħda fuq l-oħra. Illum aktar nagħtu tifsira ta' affarijiet fuq xulxin. Għarib tfisser barrani, stranġier. Għalhekk issir "il-Borġ tal-Barrani". Bħal ma jaf kulħadd ma' dan il-post hemm marbuta leġġenda sabiħa ħafna li tat l-isem lill-post.

Il-leġġenda tgħid li fi żmien il-ħakma Għarbija, raġel misterjuż, ta' kuljum għall-ħabta tal-għabex, kien jiġi minn-naħa tal-Għarb riekeb fuq żiemel biex jixgħel lampa taż-żejt quddiem il-Madonna fis-santwarju tal-Madonna. Dan il-bniedem kien donnu mdawwar b'misteru. Għalkemm kien jiġi minn-naħa tal-punent, ħadd ma kien jaf il-post eżatt mnejn kien jiġi u lanqas fejn kien imur wara l-ġirja tiegħu għax qatt ma kellem lil ħadd. Darba waħda, wieħed Għarbi ried jikxef min kien dan il-bniedem misterjuż. Għalhekk staħba wara ħajt tas-sejjieħ jistenna lir-rikkieb misterjuż jasal. Hekk kif dan wasal ħdejh, l-Għarbi assaltah, iżda r-rikkieb xpruna liż-żiemel u dan ġera b'aktar qawwa 'l quddiem, bl-Għarbi mqabbad ma' denb iż-żiemel. X'ħin wasal fil-post li qed nitkellmu dwaru, l-Għarbi, wara dik it-tkaxkira kollha wara ż-żiemel, waqa' bla ħajja fl-art. In-nies sabuh l-għada filgħodu iżda ħadd ma ssogra jmissu. Minflok huma tefgħu fuqu ġebla wara l-oħra sakemm radmuh kollu u hekk ifforma l-borġ ġebel fuq xulxin. Dan il-borġ ta l-isem lil dan il-post.

TA' BEĊĊUNA: L-art li tiġi 'l isfel mill-isqaq tal-Wilġa, bejn it-triq tal-Qala u t-triq ta' Bordin. Beċċuna hija ħamiema żgħira li għadha ma bdietx ittir. Hawnhekk jista' jkun laqam.

TA' BORDIN: L-art 'l isfel minn ta' Beċċuna u bejn it-triq tal-Qala u t-triq ta' Bordin. Din l-art tinfirex sat-Triq tax-Xep, taħt in-Nadur. Din kienet art tal-familja Bordino (fis-seklu XV). Għalhekk din il-wesgħa art ħadet isimha mill-kunjom ta' din il-familja nobbli Bordino/Burdino.

IL-GUDJA: Il-wesgħa art imħattba li hi mdawra minn Triq Borġ Għarib minn-naħa ta' fuq, minn Triq il-Gudja u Triq Fuq il-Għajn minn-naħa t'isfel, u mill-Wied tas-Simirat u il-Wied ta' Martin fuq il-ġnub l-oħra. Gudja tfisser art aktarx għolja u fit-tond tiela' ħelu ħelu madwar, iżda mhux għolja ħafna. Fil-fatt il-Gudja, għalkemm ma tantx tagħti fil-għajn hija waħda mill-iżjed postijiet għoljin f'Għajnsielem.

IĊ-ĊAGHKIJA: Parti f'nofs il-Gudja li kienet tintuża għall-insib tal-għasafar. Ċagħkija tfisser qiegħa ta' mansab aktarx imdawra biċ-ċagħak u l-ħamrija.

IL-WIED TA' MARTIN: Jibda mit-triq tal-Qala, jaqsam il-Gudja minn wara l-knisja ta' Sant Antnin, jgħaddi minn taħt Triq il-Gudja, Triq il-Ħamri, u Triq Sant'Antnin u jibqa' nieżel sax-xatt. Jista' jkun li ħa ismu mill-familja li kienet taħdem ir-raba' li jagħmel miegħu.

TA' GLIEX: L-art li tiġi n-naħa ta' fuq ta' Triq Sant'Antnin sat-triq tal-Qala u tmiss mal-Gudja. Ta' Gliex huwa l-laqam tal-familja proprjetarja ta' din l-art. Ta' min isemmi li meta l-Patrijiet Franġiskani Minuri ta' Ġieżu ġew l-ewwel darba f'Għawdex fl-19 qagħdu f'dar ta' din il-familja ta' Gliex.

WIED BILJUN: Il-wied li jibda mill-Qala, jgħaddi minn quddiem il-knisja u l-kunvent ta' Sant'Antnin u jibqa' nieżel lejn iż-Żewwieqa. Dan huwa wied sabiħ ħafna, dejjem iħaddar bil-qasab, siġar tal-ħarrub u tal-frott, u uċuħ oħra tar-raba'. Skont il-Professur Wettinger, l-isem Wied Biljun ġej minn Wied Bin Iljun (gued bin liun – 1582)

TAL-KLIN: L-art ta' bejn triq iż-Żewwieqa u Triq Biljun. Klin hija xitla msaġġra dejjem imħaddra b'zokk wieqaf li jogħla sa żewġ metri; b'ħafna friegħi jarmu riħa tfuħ b'weraq aħdar sabiħ, bajdani minn taħt b'ward blu jagħti fil-vjola kważi s-sena kollha. Tikber fil-widien u l-blat, fin-niexef (*Rosmalinus Officinalis*).

FUQ GĦAJN IL-LONK: X'aktarx li l-isem proprju tagħha hu Għajn il-Għonq, iżda mal-milja tas-snin sar popolarment magħruf bħala Għajn il-Lonk. Din l-għajn kienet tinsab fil-bidu ta' Triq iż-Żewwieqa fuq il-ġenb ta' Wied Biljun. Sa ftit tas-snin ilu kien fiha nixxiegħa t'ilma ġieri li kien jiġi mill-Gudja permezz ta' mini, kanali, u akwadott. Dan l-akwadott żgħir kien b'xi ħames arkati u kien jaqsam il-Wied ta' Martin fejn illum hemm il-*playing field Father Hersey* fil-Gudja. L-ilma ta' din l-għajn kien jintuża biex in-nisa jaħslu l-ħwejjeġ u għax-xorb, u minnha kienu jinqdew ukoll is-suldati li kien hemm fit-torri Garzes. L-ilma tagħha kien jibqa' sejjer biex isaqqi r-raba' taż-Żewwieqa.

FUQ IL-ĦAMRI: L-inħawi ta' fuq il-Ħamri huma fejn illum hemm il-Belveder. Probabbli li ħa ismu billi r-raba' li kien hemm f'dawk l-inħawi kien kollu raba' ħamri.

BALZUNETTA: In-naħa ta' fuq ta' Għajnsielem. Triq l-Imġarr, u Triq Cordina – l-inħawi ta' dik in-naħa. Il-kelma balzunetta ġejja mit-Taljan "Barcellonetta" li tfisser Barċellona żgħira.

TA' LELLUXA: 'L isfel mit-torri ta' Santa Ċeċilja lejn Għajnsielem, fejn hemm il-*Borehole* tal-ilma, ftit 'l isfel mill-*Gozo Heritage*. Hija art fil-qrib ta' Santa Ċeċilja li ġa kienet dokumentata fl-1553 u li fuqha kien imħolli legat biex isir il-quddies. Lelluxa hawn huwa laqam. Barra dan, lelluxa huwa isem ta' fjura komuni ta' kulur isfar karg – *Chrysanthemum Coronarium*.

TA' ĠOLIN: Aktar 'l isfel mit-triq tal-Brieghen lejn Mġarr ix-Xini. Ġolin jidher li hu xi isem ta' xi ħadd.

TA' BRIEGHEN: L-art imdawra minn triq Tal-Brieghen, Triq Cordina, u Triq tal-Bwier. Minn-naħa tal-Lvant tmiss ma' Sant'Elija. Il-Professur G. Wettinger, skont dokument tal-1570 iġib dan l-isem bħala tal-Briegel fit-territorju ta' Sant'Elija. Aktarx xi kunjom antik jew laqam.

IL-ĦOTBA: L-art bejn Ta' Lelluxa u Ta' Cordina. Art aktarx għolja aktar mill-madwar. Għolja żgħira, aktarx tonda fuq qasam art watja.

TA' CORDINA: Bejn Triq Cordina u Triq l-Imġarr. Cordina huwa kunjom li ilu Malta sa mis-seklu XVI. Hawn tfisser l-art ta' Cordina. Fuq mappa antika, sibt li din l-art tissejjaħ Tal-Ġonna.

TA' MĠARR IX-XINI: Il-medda ta' art kbira li tilħaq mill-bajja ta' Mġarr ix-Xini sa taħt il-Belt (Chambrey). Skont il-Kan. G.P. Agius de Soldanis u anke xi kittieba oħra, Mġarr ix-Xini tfisser port tax-xwieni. Dan minħabba li hawn teorija li Mġarr tfisser post mnejn iġorru, waqt li xini tfisser bastiment tal-qlugħ tal-imgħoddi. Għahekk, port tax-xwieni. Iżda skont il-professur Godfrey Wettinger, din it-teorija tradizzjonali hi żbaljata. Hu jsostni li l-kelma mġarr hi l-plural ta' miġra (nixxiegħa ta' ilma), u l-kelma xini oriġinarjament kiebet Xini – kunjom ta' persuna. Għalhekk, skont Wettinger it-tifsira għanda tkun l-Imġar ta' Xeni.

IS-SIKKA TAL-FESSEJ: Ras ta' blat baxxa mal-baħar bejn Mġarr ix-Xini u x-Xatt l-Aħmar. Fessej tfisser min jifsa. Dan il-post jingħad li hu msemmi hekk minħabba l-ħoss partikulari li jagħmel il-baħar fit-toqob ġol blat.

L-ISKOLL TAL-FESSEJ: Skoll imdaqqas fil-baħar, ftit 'il barra mill-post tal-Fessej.

RAS IL-ĦOBŻ: Ir-Ras ta' barra nett tal-Fessej; l-aktar parti maħruġa 'l barra għal ġoll-baħar. Fl-antik kien hemm waħda millhekk imsejħa għases tal-baħar. Bħala tifsira, tidher li hi l-ħotba tal-ħobża, iżda t-tifsira t-tajba ma tantx hija ċara. Skont G.P. Agius de Soldanis, hawn kien isir l-aħjar melħ fil-gżira t'Għawdex.

IL-QALA TAL-MIKHAL: Id-daħla ta' ġewwa mill-ponta tal-fessej. Għalkemm dan il-post insibuh imsemmi f'xi kotba, fosthom ta' De Soldanis u Annibale Preca, ħadd minn-nies li saqsejt ma jaf b'dan il-post jew b'dan l-isem. Il-kelma mikħal hija nom mimmat mill-aġġettiv ikħal, għalhekk tiġi l-Qala l-Kaħla.

IL-ĦALQ: Daħla żgħira fil-bajja tax-Xatt l-Aħmar. Il-kelma ħalq hawnhekk tfisser daħla ta' baħar f'art imqawsa.

IL-MEJDA: Il-parti ta' fuq l-art in-naħa ta' ġewwa tal-Ħalq. Mejda hawn tfisser wesgħa art watja u ċatta.

IX-XATT L-AĦMAR: Bajja żgħira taħt Forti Chambray. Xatt tfisser xifer l-art li jmiss mal-baħar. Hemm teorija li din il-bajja tawha l-isem "aħmar" biex jiddistingwuha mix-xatt l-ieħor, jiġifieri l-port tal-Mġarr li popolarment hu magħruf bħala "x-Xatt". Jista' jkun ukoll li tawh dan l-isem għar-ramel ħamrani li jingħad li kien hemm f'dan il-post.

GĦAJN KLIN: Din tinsab fuq ir-riħ tax-Xatt l-Aħmar.

IL-KALANDRA: Parti mill-bajja tax-Xatt l-Aħmar. Kalandra hu isem ta' għasfur.

TAL-INGLIŻI: Bħal ta' qabilha, din hi parti mix-Xatt l-Aħmar. Probabbli li ħa ismu mill-Ingliżi li kienu stazzjonati Chambrey u li kienu jinżlu jgħumu hawn.

IL-PONTA TAL-MELLIEĦA jew TAL-FUTMA: Ir-ras ta' barra nett tax-Xatt l-Aħmar, il-minkeb li jdawwar l-istess bajja. Mellieħa hu post fejn ikun hemm is-salini biex jagħmlu l-melħ. Dan il-post hu magħruf ukoll, l-aktar minn-nies t'Għajnsielem, bħala "Tal-Futma". Fatma (varjanti ta' Futma) huwa isem ta' mara Għarbija u f'sens ġenerali jindika tfajla Misilma ta' ġilda samra. Dan l-isem, xi wħud jindikawh b'disprezz lil xi mara kerha. Skont tradizzjoni li smajt minn-nies frekwenti ma' dan il-post, qaluli li l-post ħa ismu minn mara jisimha Fatma/Futma li kienet toqgħod ġo għar li jinsab in-naħa tal-bejlikk, u kienet tmur tagħmel il-melħ fil-post imsemmi. Storja oħra li smajt dwar din il-mara hija li darba kien hemm raġel qiegħed jistad bit-terrieħa u f'daqqa waħda din ħaditu u kien se jegħreq f'dan il-post. Fatma kienet hemm tagħmel il-melħ u malli ndunat x'kien qiegħed jiġri, din ġriet u salvatu. In-nies baqgħu jsejħu dan il-post għaliha.

(ikompli)

© Joseph Caruana